

לשכת רואי חשבון בישראל

תקן ביקורת (ישראל) 580 (*)

ב ד ב ר

הצהרות בכתב לרואה החשבון המבקר

חל על ביקורות של דוחות כספיים לתקופות המסתיימות
ביום 31 בדצמבר 2019 או לאחר מכן (לאחר ארגון מחדש)

תוכן עניינים

סעיפים

מבוא

2 - 1 תחולת תקן ביקורת זה

4 - 3 הצהרות בכתב כראיות ביקורת

א5 - 5 כניסה לתוקף

6 מטרות

8 - 7 הגדרות

הוראות התקן

9 גורמים שמהם מבוקשות הצהרות בכתב

12 - 10 הצהרות בכתב לגבי חובות הדירקטוריון וההנהלה

(*) תקן ביקורת זה אושר על ידי הוועדה לתקני ביקורת ונוהלי ביקורת ועל ידי המועצה המקצועית בהתאם להחלטותיהן מיום 16.7.2018 ופרסומו אושר על ידי הוועד המרכזי בהתאם להחלטתו מיום 2.8.2018.

תוכן עניינים - המשך

סעיפים	
13	הצהרות בכתב נוספות
14	התאריך של הצהרות בכתב והתקופות אליהן הן מתייחסות
15	המבנה של הצהרות בכתב
21 - 16	ספק באשר למהימנות של הצהרות בכתב והצהרות בכתב שהתבקשו אך לא ניתנו
	הנחיות יישום ודברי הסבר אחרים
א1.א - 1.א	הצהרות בכתב כראיות ביקורת
6.א - 2.א	גורמים שמהם מבוקשות הצהרות בכתב
9.א - 7.א	הצהרות בכתב לגבי חובות הדירקטוריון וההנהלה
13.א - 10.א	הצהרות בכתב נוספות
14.א	סכום סף לצורך הצהרות בכתב
18.א - 15.א	תאריך ההצהרות בכתב והתקופות אליהן הן מתייחסות
21.א - 19.א	המבנה של הצהרות בכתב
22.א	תקשורת עם הגורמים המופקדים על בקרת העל
27.א - 23.א	ספק באשר למהימנות של הצהרות בכתב והצהרות בכתב שהתבקשו אך לא ניתנו

- - -

נספחים :

נספח 1 - רשימת תקני ביקורת המכילים דרישות להצהרות בכתב

נספח 2 - דוגמאות של מכתבי הצהרה

מבוא

תחולת תקן ביקורת זה

1. תקן ביקורת זה מהווה נוסח משולב ומאורגן מחדש של ההוראות המתייחסות לנושא בו דן תקן ביקורת זה, אשר נכללו בעבר בפרסומים המקצועיים שלהלן:

תקן ביקורת 121 בדבר הצהרות בכתב לרואה החשבון המבקר.

תקן ביקורת 123 בדבר התייחסות להוראות חוק ורגולציה במסגרת ביקורת של דוחות כספיים.

במסגרת הארגון מחדש של תקן ביקורת זה ו/או תקני ביקורת אחרים נערכו התאמות טכניות בנוסח סעיף 1א להלן, במספרי התקנים, במספרי סעיפים מסוימים בתקנים, בהפניות לתקנים אחרים ובהערות שוליים מסוימות.

[לאחר הארגון מחדש, תקן ביקורת זה תוקן על ידי עדכון ביקורת 2020-2.](#)

א.1 תקן ביקורת זה מבוסס על תקן ביקורת בינלאומי (ISA) 580 של הפדרציה הבינלאומית של רואי החשבון (IFAC)^(*), תוך התאמה לישראל:

Written Representations

תקן ביקורת זה עוסק באחריותו של רואה החשבון המבקר לקבל הצהרות בכתב מהדירקטוריון וההנהלה בביקורת דוחות כספיים.

2. נספח 1 כולל רשימה של תקני ביקורת אחרים שבהם הוראות לגבי קבלת הצהרות בכתב בנושאים ספציפיים. ההוראות הספציפיות לגבי הצהרות בכתב של תקני ביקורת אחרים אינן גורעות מההוראות הקבועות בתקן ביקורת זה.

(*) כפי שהתקן הבינלאומי היה לפני אישורו במקור של תקן ביקורת 121 בחודש פברואר 2017.

הצהרות בכתב כראיות ביקורת

3. ראיות ביקורת הן המידע המשמש את רואה החשבון המבקר בהסקת המסקנות עליהן מבוססת חוות דעתו¹. הצהרות בכתב הן מידע נחוץ שרואה החשבון המבקר מבקש בקשר עם ביקורת הדוחות הכספיים של הישות. לפיכך, בדומה לתשובות על בירורים שנערכים אגב ביקורת דוחות כספיים, הצהרות בכתב הן ראיות ביקורת. (ר' סעיף א.1)
4. למרות שהצהרות בכתב מספקות ראיות ביקורת נחוצות, הן אינן מספקות כשלעצמן ראיות ביקורת נאותות לגבי עניין כלשהו מהעניינים שבהם הן עוסקות. יתר על כן, העובדה שהתקבלו הצהרות מהימנות בכתב אינה משפיעה על אופיין או היקפן של ראיות ביקורת אחרות שרואה החשבון המבקר משיג לגבי קיום החובות של הדירקטוריון וההנהלה לגבי מצגים ספציפיים. (ר' סעיף א.1א)

כניסה לתוקף

5. תקן ביקורת זה חל על ביקורות של דוחות כספיים לתקופות המסתיימות ביום 31 בדצמבר 2019 או לאחר מכן.
- הפרסומים המקצועיים שחלו בעבר והמצוינים בסעיף 1 לעיל בטלים עם כניסתו לתוקף של תקן ביקורת זה.
- א.5. ניתן ליישם תקן ביקורת זה גם על ביקורות של דוחות כספיים לתקופות המסתיימות לפני 31 בדצמבר 2019.

מטרות

6. מטרת רואה החשבון המבקר בהקשר לתקן ביקורת זה הן:
(א) לקבל הצהרות בכתב מהדירקטוריון² ומהנהלה על כך שהם

¹ ר' תקן ביקורת (ישראל) 200 בדבר "מטרות ראשיות של רואה החשבון המבקר ועריכת ביקורת בהתאם לתקני ביקורת מקובלים בישראל" סעיף 13(טו).
² על פי סעיף 92(א) (5) לחוק החברות תשנ"ט 1999, הדירקטוריון "אחראי לעריכת הדוחות הכספיים ולאישורם". על פי סעיף 92 (ב) לאותו חוק, סמכות זו אינה ניתנת לאצילה למנהל הכללי.

מילאו את חובותיהם הנובעות מאחריותם להכנת הדוחות הכספיים ולגבי שלמות המידע שהועמד לרשות רואה החשבון המבקר;

(ב) לתמוך בראיות ביקורת אחרות שהן רלוונטיות לדוחות הכספיים או למצגים ספציפיים בדוחות הכספיים באמצעות הצהרות בכתב, אם קבע רואה החשבון המבקר שהן נחוצות או אם הן נדרשות על ידי תקני ביקורת אחרים; וכן

(ג) לקבוע את המענה המתאים להצהרות בכתב שניתנו על ידי הדירקטוריון והנהלה, או למצב שבו הדירקטוריון והנהלה לא נותנים את ההצהרות בכתב שהתבקשו על ידי רואה החשבון המבקר.

הגדרות

7. בתקני הביקורת, תהיינה למונחים הבאים המשמעויות המצוינות לצידם:

(א) הגורמים שהוסמכו לחתום על הדוחות הכספיים - הגורמים שקיבלו את הסמכות בישות על ידי הדירקטוריון³, לחתום בשמה על הדוחות הכספיים⁵. **בישיות רשומות תאגידים** ~~מאגידים~~⁴ זהות החותמים נקבעת על פי תקנות ניירות ערך. גורמים אלה יהיו, בדרך כלל, יו"ר הדירקטוריון, מנהל כללי ונושא המשרה הבכיר ביותר בתחום הכספים של הישות, או מקביליהם בישיות שאינן משתמשות בתארים אלה.

(ב) דירקטוריון והנהלה⁵ - בתקן זה, כולל את הדירקטוריון ואת

³ כאשר הישות אינה חברה או שאינה חברה רגילה (הפועלת על פי שיקולים עסקיים להשאת רווחיה), יש לייחס את המונח "דירקטוריון" לגופים ו/או לאנשים שתפקידיהם בממשל התאגידי ובדרך הפעולה של אותה ישות מקבילים לאלה של דירקטוריון בחברה רגילה.

⁴ תקנה 9 (ה) בתקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומידיים), תש"ל - 1970 קובעת כי "הדוחות ייחתמו, בשם התאגיד, בידי יושב ראש הדירקטוריון, המנהל הכללי או מי שממלא בתאגיד תפקיד כאמור אף אם תוארו שונה, לרבות ממלא מקומו של המנהל הכללי בהיעדרו, ונושא המשרה הבכיר ביותר בתחום הכספים, או בידי דירקטור שהדירקטוריון הסמיך במקום כל אחד מאלה לצורך חתימה על הדוחות הכספיים במועד מסוים".

⁵ בישות קטנה (כהגדרתה בסעיף 7 לתקן ביקורת זה) ייתכן כי אותם גורמים (ולעיתים אף אדם אחד בלבד) מכהנים הן בתפקיד בהנהלה והן בתפקיד

הגורמים שהוסמכו לחתום על הדוחות הכספיים.

ג) הצהרות בכתב - דיווח בכתב של הדירקטוריון וההנהלה לרואה החשבון המבקר כדי לאשר עניינים מסוימים או כדי לתמוך בראיות ביקורת אחרות. הצהרות בכתב בהקשר זה אינן כוללות דוחות כספיים, המצגים הכלולים בהם או ספרי עזר ורשומות תומכים.

ד) ישות קטנה - כמשמעותה בסעיפים א.64-א.66 בתקן ביקורת (ישראל) 200 בדבר "מטרות ראשיות של רואה החשבון המבקר ועריכת ביקורת בהתאם לתקני ביקורת מקובלים בישראל".

בתקני ביקורת קודמים נעשה לעתים שימוש במונח "הצהרת מנהלים" או מונחים אחרים שמשמעותם הצהרה בכתב כמוגדר לעיל, ולכן ייחשבו כהצהרה בכתב.

8. [מספר סעיף זה אינו בשימוש]

הוראות התקן

גורמים שמהם מבוקשות הצהרות בכתב

9. על רואה החשבון המבקר לבקש הצהרות בכתב מהדירקטוריון וההנהלה שיש להם אחריות על הדוחות הכספיים ואשר להם ידע (knowledge) בנושאים הרלוונטיים. (ר' סעיפים א.2-א.6).

הצהרות בכתב מהדירקטוריון יכללו לפחות את האמור בסעיפים 10, 11 ו-11א לתקן זה.

הצהרות בכתב מהגורמים שהוסמכו לחתום על הדוחות הכספיים⁶ יכללו לפחות את האמור בסעיפים 10, 11, 11א ו-11ב.

בדירקטוריון, לרבות כיו"ר (כגון בעלים-מנהל) ויתכן גם כי לא מכהן בישות אדם בתפקיד של מנהל כספים. במצב דברים זה, הדרישה לקבל הצהרות בכתב תותאם לנסיבות ואותו אדם עשוי לחתום על ההצהרה בכתב פעם אחת בציון תפקידיו השונים.

⁶ בישות שבה אותם גורמים מכהנים הן כהנהלה והן כדירקטוריון, כך שאין הבדל בין הרכב ההנהלה והדירקטוריון לבין הרכב הגורמים שהוסמכו לחתום על הדוחות הכספיים, לא נדרש מהדירקטוריון וההנהלה לחתום על הצהרה בכתב נפרדת, וניתן לחתום על הצהרה בכתב אחת, שתכלול לכל הפחות את האמור בסעיפים 10, 11, 11א ו-11ב.

הצהרות בכתב לגבי חובות הדירקטוריון וההנהלה

הכנת הדוחות הכספיים

10. על רואה החשבון המבקר לבקש מהדירקטוריון וההנהלה לספק הצהרה בכתב כי מילאו את אחריותם להכנת הדוחות הכספיים בהתאם למסגרת הדיווח הכספי המתאימה, לרבות, כאשר הדבר רלוונטי, הצגתם הנאותה, כפי שנקבע בתנאי ההתקשרות לעריכת ביקורת⁷. (ר' סעיפים א.7-9, א.14, א.22)

מידע שניתן ושלמות עסקאות ואירועים

11. על רואה החשבון המבקר לבקש מהדירקטוריון וההנהלה לתת הצהרה בכתב כי: (ר' סעיפים א.7-9, א.14, א.22)

(א) הם סיפקו לרואה החשבון המבקר את כל המידע הרלוונטי וגישה למידע, כפי שסוכם בתנאי ההתקשרות לעריכת ביקורת וכך⁸;

(ב) כל העסקאות נרשמו וקיבלו ביטוי בדוחות הכספיים;

11א. על ההצהרות בכתב לכלול התייחסות לנאותות מוסכמת העסק החי, המציינת האם אירעו ו/או התגלו בתקופת הדיווח או לאחריה עד לתאריך החתימה על הדוחות הכספיים, אירועים המעידים על קשיים אפשריים בהמשך פעילותה של הישות, המעמידים בספק משמעותי את יכולתה להמשיך בפעילותה כעסק חי.

11ב. על רואה החשבון המבקר לבקש מהגורמים שהוסמכו לחתום על הדוחות הכספיים בנוסף על האמור בסעיפים 10, 11 ו-11א, לתת הצהרה בכתב כי: (ר' סעיפים א.7-9, א.14, א.22)

⁷ ההצהרה בכתב של הגורמים שהוסמכו לחתום על הדוחות הכספיים תכלול קיום בקרה פנימית נאותה הנחוצה על מנת לאפשר הכנת דוחות כספיים שלא תהיה בהם הצגה מוטעית מהותית, בין עקב טעות ובין עקב תרמית. ר' גם תקן ביקורת (ישראל) 210 בדבר "מכתב התקשרות לביצוע ביקורת של דוחות כספיים", סעיף 6 (ב) ותקן ביקורת (ישראל) 200 בדבר "מטרות ראשיות של רואה החשבון המבקר ועריכת ביקורת בהתאם לתקני ביקורת מקובלים בישראל" סעיף 13 (ד)(2).

⁸ ר' תקן ביקורת (ישראל) 210 בדבר "מכתב התקשרות לביצוע ביקורת של דוחות כספיים" סעיף 6(ד).

- (א) הם בחרו ויישמו מדיניות חשבונאית נאותה בדוחות הכספיים;
- (ב) הם סיפקו לרואה החשבון המבקר את כל הפרוטוקולים של אסיפות בעלי מניות, של ישיבות הדירקטוריון וועדותיו ותרשומת של החלטות ודיונים משיבות שהתקיימו לא מכבר ושעבורן טרם הוכנו פרוטוקולים⁹;
- (ג) הם הביאו לידיעתו של רואה החשבון המבקר את כל הליקויים בבקרה הפנימית להם הם מודעים;
- (ד) כל היתרות, העסקאות והאירועים נרשמו וקיבלו ביטוי נאות בדוחות הכספיים;
- (ה) כל הנכסים וההתחייבויות לרבות התחייבויות תלויות, נכללו באופן נאות בדוחות הכספיים;
- (ו) לא קיימות תכניות העשויות להשפיע באופן מהותי על הערך בספרים או על סיווגם של נכסים והתחייבויות, שלא קיבלו ביטוי בדוחות הכספיים;
- (ז) לא הוטלו שעבודים על נכסי הישות, פרט לאלה שהובאו לידיעתו של רואה החשבון המבקר, ואשר ניתן להם גילוי נאות בדוחות הכספיים;
- (ח) ברשות הישות מסמכי בעלות נאותים על נכסיה; וכן
- (ט) לא קיימות מגבלות על השימוש ביתרות מזומנים בבנקים או בנכסים אחרים, פרט לאלה שהובאו לידיעתו של רואה החשבון המבקר, ואשר ניתן להם גילוי נאות בדוחות הכספיים;
- (י) הם הביאו לידיעתו של רואה החשבון המבקר את כל המקרים של אי קיום או חשד לאי קיום הוראות חוק ורגולציה אשר את השפעותיהם יש לשקול בעת ההכנה של הדוחות הכספיים.

פירוט חובות הדירקטוריון וההנהלה בהצהרות בכתב

12. חובות הדירקטוריון וההנהלה תפורטנה בהצהרות בכתב הנדרשות בסעיפים 10, 11, 11א ו-11ב באותו אופן שבו חובות אלה מפורטות בתנאי ההתקשרות לעריכת ביקורת.

⁹ בישות קטנה (כהגדרתה בסעיף 7 לתקן ביקורת זה), ייתכן שהתיעוד במסגרת פרוטוקולים וסיכומי ישיבות יהיה מצומצם יותר.

הצהרות בכתב נוספות

13. על רואה החשבון המבקר לבקש הצהרות בכתב גם לפי תקני ביקורת אחרים. אם, בנוסף להצהרות הנדרשות האמורות, רואה החשבון המבקר קובע כי הכרחי לקבל הצהרה בכתב אחת או יותר כדי לתמוך בראיות ביקורת אחרות שרלוונטיות לדוחות הכספיים או למצג אחד או יותר בדוחות הכספיים, אזי על רואה החשבון המבקר לבקש הצהרות בכתב כאמור. (ר' סעיפים א.10-א.13, א.14, א.22)

התאריך של הצהרות בכתב והתקופות אליהן הן מתייחסות

14. התאריך של הצהרות בכתב יהיה התאריך של דוח רואה החשבון המבקר על הדוחות הכספיים. הצהרות בכתב תתייחסנה לכל הדוחות הכספיים ולכל התקופות שאליהן מתייחס דוח רואה החשבון המבקר. (ר' סעיפים א.15-א.18)

המבנה של הצהרות בכתב

15. הצהרות בכתב תפורטנה במכתב המופנה אל רואה החשבון המבקר. (ר' סעיף א.21)

ספק באשר למהימנות של הצהרות בכתב והצהרות בכתב שהתבקשו אך לא ניתנו

ספק באשר למהימנות של הצהרות בכתב

16. אם לרואה החשבון המבקר יש חששות לגבי הכשירות, היושרה, הערכים האתיים או הרצינות (diligence) של הדירקטוריון ו/או ההנהלה, או לגבי מחויבותם לעניינים אלה או אכיפתם על ידם, על רואה החשבון המבקר לקבוע את ההשפעה שעשויה להיות לחששות כאלה על המהימנות של הצהרות (בעל-פה או בכתב) ושל ראיות ביקורת בכלל. (ר' סעיפים א.24-א.25)

17. בפרט, אם הצהרות בכתב אינן עולות בקנה אחד עם ראיות ביקורת אחרות, על רואה החשבון המבקר לבצע נוהלי ביקורת בניסיון ליישב את הדברים. אם לא יושבו הדברים, על רואה החשבון המבקר לשקול מחדש את ההערכה של הכשירות, היושרה, הערכים האתיים או הרצינות (diligence) של הדירקטוריון ו/או ההנהלה, או לגבי מחויבותם לעניינים אלה או אכיפתם על ידם, ולקבוע את ההשפעה שעשויה להיות לכך על המהימנות של הצהרות (בעל-פה או בכתב) ושל ראיות ביקורת בכלל. (ר' סעיף א.23)

18. הגיע רואה החשבון המבקר למסקנה שההצהרות בכתב אינן מהימנות, עליו לנקוט בפעולות מתאימות, לרבות קביעת ההשפעה האפשרית על חוות דעת רואה החשבון המבקר בהתאם לתקן ביקורת (ישראל) 705 בדבר "דוח רואה חשבון מבקר הכולל שינוי מהנוסח האחיד", והדרישות הכלולות בסעיף 20 לתקן זה.

הצהרות בכתב שהתבקשו אך ניתנו באופן חלקי

19. אם הדירקטוריון וההנהלה לא נתנו הצהרה בכתב אחת או יותר מבין אלה שהתבקשו, על רואה החשבון המבקר:

- (א) לדון בנושא עם הדירקטוריון וההנהלה;
- (ב) לשקול מחדש את היושרה של הדירקטוריון ו/או ההנהלה ולהעריך את ההשפעה שעשויה להיות לכך על מהימנות ההצהרות (בעל-פה או בכתב) ושל ראיות ביקורת בכלל; וכן
- (ג) לנקוט בפעולות מתאימות, לרבות קביעת ההשפעה האפשרית על חוות הדעת בדוח רואה החשבון המבקר בהתאם לסעיפים 17-20 בתקן ביקורת (ישראל) 705 בדבר "דוח רואה חשבון מבקר הכולל שינוי מהנוסח האחיד", והדרישות הכלולות בסעיף 20 לתקן זה.

הימנעות ממתן חוות דעת בשל הצהרות בכתב לגבי חובות הדירקטוריון וההנהלה

20. על רואה החשבון המבקר להימנע ממתן חוות דעת על הדוחות הכספיים, בהתאם לסעיף 20 בתקן ביקורת (ישראל) 705 בדבר "דוח רואה חשבון מבקר הכולל שינוי מהנוסח האחיד" אם:

- (א) רואה החשבון המבקר הגיע למסקנה שקיים ספק משמעותי בנוגע ליושרה של הדירקטוריון ו/או ההנהלה, באופן שההצהרות בכתב שנדרשות על פי הוראות תקן זה בסעיפים 10, 11, 11א ו-11ב אינן מהימנות. רואה החשבון המבקר עשוי גם לשקול, במקרים מיוחדים פרישה מההתקשרות. (ר' סעיף 26.א)
- (ב) הדירקטוריון ו/או ההנהלה לא נתנו את ההצהרות בכתב שנדרשות על פי הוראות תקן זה בסעיפים 10, 11, 11א ו-11ב. (ר' סעיפים 26.א-27.א)

הנחיות יישום ודברי הסבר אחרים

הצהרות בכתב כראיות ביקורת (ר' סעיפים 3, 4)

א.1. הצהרות בכתב הן מקור חשוב של ראיות ביקורת. אם הדירקטוריון וההנהלה עורכים שינויים בהצהרות בכתב המבוקשות או שהם אינם נותנים אותן, הדבר עשוי להסב את תשומת לבו של רואה החשבון המבקר לאפשרות שקיימת בעיה משמעותית אחת או יותר. בנוסף, בקשה לקבל הצהרות בכתב עשויה במקרים רבים לגרום לדירקטוריון ולהנהלה להתייחס לנושאים האמורים בקפדנות רבה יותר, ועל ידי כך להגביר את איכותן של ההצהרות.

א.1א. במקרים מסוימים, חומר הראיות שניתן להשיג על ידי יישום של נוהלי ביקורת אחרים הוא מוגבל; לכן, רואה החשבון המבקר מקבל הצהרות בכתב כדי לספק את הראיות הנוספות הנחוצות. בנסיבות אלה, פרוטוקול של החלטת דירקטוריון עשוי להוות ראית ביקורת מספקת. כך, לדוגמה, אם ישות מתכננת להפסיק תחום פעילות, ולא עולה בידו של רואה החשבון המבקר להשיג מספיק ראיות באמצעות נוהלי ביקורת אחרים כדי לאמת את התכנית או את הכוונה, רואה החשבון המבקר מקבל הצהרה בכתב בקשר להחלטת הדירקטוריון, כדי לספק ראיה נוספת לכוונות הדירקטוריון וההנהלה.

גורמים שמהם מבוקשות הצהרות בכתב (ר' סעיף 9)

א.2. הצהרות בכתב מבוקשות מהגורמים האחראים להכנת הדוחות הכספיים. גורמים אלה יכולים להיות שונים בהתאם למבנה הממשל התאגידי של הישות, והוראות חוק או רגולציה.

הצהרות בכתב מהדירקטוריון יכללו את האמור בסעיפים 10, 11 ו-11א לתקן זה. הצהרות בכתב מהגורמים שהוסמכו לחתום על הדוחות הכספיים¹⁰ יכללו לפחות את האמור בסעיפים 10, 11, 11א ו-11ב.

¹⁰ בישות שבה אותם גורמים מכהנים הן כהנהלה והן כדירקטוריון, כך שאין הבדל בין הרכב ההנהלה והדירקטוריון לבין הרכב הגורמים שהוסמכו לחתום על הדוחות הכספיים, לא נדרש מהדירקטוריון וההנהלה לחתום על הצהרה בכתב נפרדת, וניתן לחתום על הצהרה בכתב אחת, שתכלול לכל הפחות את האמור בסעיפים 10, 11, 11א ו-11ב.

בישויות שאינן משתמשות בתארים אלה¹¹, ההצהרות בכתב ייחתמו על ידי גורמים אחרים בישות, שהתארים שלהם מקבילים לתארים אלה.

3.א מתוקף אחריותם להכנת הדוחות הכספיים, וחובותיהם לניהול עסקי הישות, ניתן לצפות שלדירקטוריון ולהנהלה יהיה מספיק ידע על התהליך המבוצע על ידי הישות בהכנתם של הדוחות הכספיים והמצגים הכלולים בהם, אשר עליו מבוססות ההצהרות בכתב.

4.א עם זאת, בחלק מהמקרים, הדירקטוריון והנהלה עשויים להחליט לערוך בירורים עם אחרים שמשותפים בהכנתם ובהצגתם של הדוחות הכספיים והמצגים הכלולים בהם, לרבות עם אנשים בעלי מומחיות בנושאים שלגביהם נדרשות הצהרות בכתב. להלן דוגמאות לאנשים בעלי מומחיות כאמור:

- אקטואר האחראי למדידות חשבונאיות המבוססות על הערכות אקטואריות.
- מהנדסים שעובדים בישות שהם בעלי האחריות ושיש להם את המומחיות לגבי מדידה של התחייבות בגין חשיפה סביבתית או של שיעור ההשלמה של התקדמות פרויקטים ואומדן העלויות להשלמתם.
- יועץ משפטי פנימי המספק מידע חיוני לגבי הפרשות והתחייבויות תלויות.

5.א במקרים המפורטים בסעיף 4.א לעיל, הדירקטוריון והנהלה עשויים לכלול בהצהרות בכתב לשון מסייגת, במובן שההצהרות ניתנות לפי מיטב ידיעתם ואמונתם. יהיה זה סביר שרואה החשבון המבקר יקבל נוסח כזה אם הניח את דעתו שההצהרות בנושאים אלה ניתנו על ידי אנשים שנושאים באחריות המתאימה לעניינים הכלולים בהצהרות ושיש להם את הידע (knowledge) המתאים בעניינים אלה.

6.א כדי להדגיש את הצורך שהדירקטוריון והנהלה ימסרו הצהרות מבוססות (informed), רואה החשבון המבקר עשוי לבקש מהדירקטוריון והנהלה שיכללו בהצהרות בכתב אישור שהם ערכו

¹¹ בישות קטנה (כהגדרתה בסעיף 7 לתקן ביקורת זה), יתכן כי אותם גורמים (ולעתים אף אדם אחד בלבד) מכהנים הן בתפקיד בהנהלה והן בתפקיד בדירקטוריון, לדבות כיו"ד (כגון בעלים-מנהל) ויתכן גם כי לא מכהן בישות אדם בתפקיד של מנהל כספים. במצב דברים זה, הדרישה לקבל הצהרות בכתב תותאם לנסיבות ואותו אדם עשוי לחתום על ההצהרות בכתב בהצהרה משולבת ופעם אחת בציון תפקידיו השונים.

את הבירורים הדרושים והגיעו למסקנה שביכולתם לתת את ההצהרות בכתב המבוקשות. על פי רוב, לא צפוי שבירורים כאמור יחייבו תהליך פנימי פורמלי מעבר לתהליכים שכבר קיימים בישות.

הצהרות בכתב לגבי חובות הדירקטוריון וההנהלה (ר' סעיפים 10-11)

7.א ראיות ביקורת שהתקבלו במהלך הביקורת על כך שהדירקטוריון וההנהלה מילאו את חובותיהם המצוינות בסעיפים 10, 11, 11א ו-11ב אינן מספיקות ללא קבלת אישור מהם, לפיו הם סבורים שמילאו חובות אלה. זאת כיוון שרואה החשבון המבקר אינו מסוגל לשפוט רק על בסיס ראיות ביקורת אחרות אם אמנם הדירקטוריון וההנהלה הכינו והציגו את הדוחות הכספיים והעמידו לרשות רואה החשבון המבקר מידע על בסיס ההכרה וההבנה, כפי שסוכמו, ביחס לחובותיהם. לדוגמה, רואה החשבון המבקר אינו יכול להסיק שהדירקטוריון וההנהלה העמידו לרשות רואה החשבון המבקר את כל המידע הרלוונטי שעליו הוסכם בתנאי ההתקשרות לעריכת ביקורת מבלי לשאול אותם אם אמנם המידע האמור נמסר ולקבל אישור לכך באמצעות הצהרה בכתב.

8.א ההצהרות בכתב הנדרשות בסעיפים 10, 11 ו-11א נסמכות על ההכרה וההבנה של הדירקטוריון וההנהלה את חובותיהם כפי שסוכם בתנאי ההתקשרות לעריכת ביקורת על ידי בקשת אישור לכך שהדירקטוריון וההנהלה אכן מילאו אותן. רואה החשבון המבקר עשוי גם לבקש מהדירקטוריון וההנהלה לאשר מחדש את ההכרה וההבנה של הדירקטוריון וההנהלה את חובותיהם בהצהרות בכתב. דבר זה עשוי להיות מתאים במיוחד כאשר:

- מי שחתמו על תנאי ההתקשרות לעריכת ביקורת בשם הישות אינם נושאים עוד באחריות הרלוונטית;
- קיימת אינדיקציה כלשהי לכך שהדירקטוריון וההנהלה אינם מבינים כראוי את חובותיהם; או
- שינויים בנסיבות גורמים לכך שיהיה זה מתאים לעשות כן.

אישור מחדש לגבי ההכרה וההבנה של הדירקטוריון וההנהלה את חובותיהם בהצהרה בכתב אינו ניתן בכפוף למיטב ידיעתם ואמונתם של הדירקטוריון וההנהלה (כנדון בסעיף 5.א של תקן ביקורת זה).

שיקולים ספציפיים לישויות במגזר הציבורי¹²

¹² המגזר הציבורי (Public sector) מתייחס לממשלה, יחידות סמך, שלטון מקומי, רשויות שלטוניות וגופים שלטוניים קשורים.

9.א תחולת הביקורת לעריכת דוחות כספיים של ישויות במגזר הציבורי על פי הוראות חוק ורגולציה, עשויה להיות נרחבת יותר מזה של ישויות אחרות. כתוצאה מכך, הנחת היסוד, המתייחסת לחובות הדירקטוריון וההנהלה, שעל בסיסה נערכת ביקורת של הדוחות הכספיים של ישות במגזר הציבורי עשויה לדרוש הצהרות בכתב נוספות. אלה עשויות לכלול הצהרות בכתב המאשרות שעסקאות ואירועים נערכו בהתאם לחוק, לרגולציה או לסמכות אחרת.

הצהרות בכתב נוספות (ר' סעיף 13)

הצהרות בכתב נוספות לגבי הדוחות הכספיים

10.א בנוסף להצהרות בכתב הנדרשות בסעיף 10, 11, 11א ו-11ב, רואה החשבון המבקר עשוי לסבור שיש צורך לבקש הצהרות בכתב אחרות לגבי הדוחות הכספיים. הצהרות בכתב אלה יכולות להוות השלמה להצהרה בכתב הנדרשת בסעיף 10. להלן דוגמאות לנושאים של הצהרות כאמור:

- האם עניינים כגון הבאים, כאשר הם רלוונטיים תחת מסגרת הדיווח הכספי המתאימה, הוכרו, נמדדו, הוצגו או ניתן להם גילוי בהתאם לאותה מסגרת:
 - היבטים של הוראות חוק, רגולציה והסכמים חוזיים העשויים להשפיע על הדוחות הכספיים, לרבות אי-עמידה בהם; וכן
 - חוזים מכבידים או הפסדים העלולים להיווצר בביצוע התקשרויות של הישות, או מחמת אי יכולתה לבצע התקשרויותיה.

הצהרות בכתב נוספות לגבי מידע שהועמד לרשות רואה החשבון המבקר

11.א בנוסף להצהרות בכתב שנדרשו בסעיף 11ב, רואה החשבון עשוי לשקול לבקש מהדירקטוריון וההנהלה מידע רלוונטי נוסף, העשוי לכלול עניינים כדוגמת אלה שלהלן:

- הודעות שהתקבלו מרשויות רגולטוריות בנוגע לדיווח הכספי.
- מידע בדבר הפרה של אמות מידה פיננסיות הנוגעות לחוב של הישות.

הצהרות בכתב לגבי מצגים ספציפיים

א.12 בעת קבלת ראיות לגבי שיקול דעת וכוונות, או בעת הערכה של שיקול דעת וכוונות, רואה החשבון המבקר עשוי להתחשב באחד או יותר מהבאים:

- ניסיון העבר של הישות בהוצאתן לפועל של כוונותיה המוצהרות.
- הסיבות של הישות לבחירת דרך פעולה מסוימת.
- היכולת של הישות להוציא לפועל דרך פעולה מסוימת.
- קיומו של מידע שהתקבל במהלך הביקורת, או היעדרו של מידע שעשוי היה להתקבל במהלך הביקורת, ואשר ייתכן שלא עולה בקנה אחד עם שיקול הדעת או הכוונה של הדירקטוריון והנהלה.

א.13 בנוסף, רואה החשבון המבקר עשוי לסבור שיש צורך לבקש מהדירקטוריון והנהלה לתת הצהרות בכתב לגבי מצגים ספציפיים בדוחות הכספיים, ובפרט כדי לבסס הבנה שרואה החשבון המבקר השיג מראיות ביקורת אחרות לגבי שיקול הדעת או כוונה של הדירקטוריון והנהלה בנוגע למצג ספציפי או לשלמותו של מצג כאמור. לדוגמה, אם כוונת הדירקטוריון והנהלה חשובה לבסיס המדידה של השקעות, יתכן שלא תהיה אפשרות להשיג ראיות ביקורת נאותות ללא הצהרה בכתב מהדירקטוריון והנהלה לגבי כוונותיהם. אף על פי שהצהרות בכתב כאלה מספקות ראיות ביקורת נחוצות, הן אינן מספקות כשלעצמן ראיות ביקורת נאותות עבור אותו מצג.

סכום סף לצורך הצהרות בכתב (ר' סעיפים 10-11, 13)

א.14 תקן ביקורת (ישראל) 450 בדבר "הערכת ההשפעה של הצגות מוטעות שזוהו במהלך הביקורת" מחייב את רואה החשבון המבקר לצבור הצגות מוטעות שזוהו במהלך הביקורת, פרט לאלה שהינן זניחות בעליל¹³. רואה החשבון המבקר עשוי לקבוע סף שמעליו הצגות מוטעות לא תוכלנה להיחשב כזניחות בעליל. באותו האופן, רואה החשבון המבקר עשוי לשקול לתקשר לדירקטוריון ולהנהלה על סכום סף שקבע לצורך קבלת הצהרות בכתב.

תאריך ההצהרות בכתב והתקופות אליהן הן מתייחסות (ר' סעיף 14)

א.15 כיוון שהצהרות בכתב הן ראיות ביקורת נחוצות, חוות דעתו של רואה החשבון המבקר אינה יכולה להינתן לפני התאריך של

¹³ ר' תקן ביקורת (ישראל) 450 "הערכת ההשפעה של הצגות מוטעות שזוהו במהלך הביקורת", סעיף 5.

הצהרות בכתב, ודוח רואה החשבון המבקר אינו יכול לשאת תאריך שקודם לתאריך שלהן. בנוסף, כיוון שרואה החשבון המבקר מתייחס לאירועים שהתרחשו עד לתאריך של דוח רואה החשבון המבקר, אשר עשויים לחייב התאמה של הדוחות הכספיים או מתן גילוי בהם, הצהרות בכתב יישאו תאריך זהה לתאריך דוח רואה החשבון המבקר על הדוחות הכספיים.

16.א. בנסיבות מסוימות, יתכן שיהיה זה ראוי שרואה החשבון המבקר יקבל הצהרה בכתב לגבי מצג ספציפי בדוחות הכספיים במהלך עבודת הביקורת. במקרה כזה, יתכן שנדרש לבקש עדכון להצהרה בכתב לתאריך החתימה על הדוחות הכספיים.

17.א. ההצהרות בכתב הן לכל התקופות המצוינות בדוח רואה החשבון המבקר כיוון שעל הדירקטוריון וההנהלה לאשר מחדש שההצהרות בכתב שנתנו קודם לכן ביחס לתקופות הקודמות נותרו נאותות. רואה החשבון המבקר והדירקטוריון וההנהלה עשויים להסכים על מבנה של הצהרה בכתב שמעדכנת הצהרות בכתב המתייחסות לתקופות קודמות על ידי התייחסות לקיומם של שינויים בהצהרות בכתב האמורות, ואם כן, מה הם.

18.א. יתכנו מצבים מיוחדים, בהם הגורמים שמהם מבוקשות הצהרות בכתב בהווה לא היו נוכחים במהלך כל התקופות המצוינות בדוח רואה החשבון המבקר. גורמים אלה עשויים לטעון שאין באפשרותם לתת את כל ההצהרות בכתב או את חלקן כיוון שלא כיהנו בתפקידם במהלך התקופה. עובדה זו אינה גורעת מאחריותם של גורמים אלה לדוחות הכספיים בכללותם. לפיכך, הדרישה של רואה החשבון המבקר לבקש מהם הצהרות בכתב על כל התקופות הרלוונטיות עדיין תקפה.

המבנה של הצהרות בכתב (ר' סעיף 15)

19.א. [מספר סעיף זה אינו בשימוש]

20.א. [מספר סעיף זה אינו בשימוש]

21.א. נספח 2 מציג דוגמאות של מכתבי הצהרה.

תקשורת עם גורמים המופקדים על בקרת העל

22.א. תקן ביקורת (ישראל) 260 בדבר "תקשורת בנושאי ביקורת עם גורמים המופקדים על בקרת העל בגוף המבוקר" דורש מרואה

החשבון המבקר לקיים תקשורת עם המופקדים על בקרת העל¹⁴ על ההצהרות בכתב שרואה החשבון המבקר דרש מהדירקטוריון וההנהלה.

ספק באשר למהימנות של הצהרות בכתב והצהרות בכתב שהתבקשו אך לא ניתנו

ספק באשר למהימנות של הצהרות בכתב (ר' סעיפים 16-17)

א.23 במקרה שזוהו אי-התאמות בין הצהרה בכתב אחת או יותר לבין ראיות ביקורת שהושגו ממקור אחר, רואה החשבון המבקר עשוי לשקול האם הערכת הסיכונים עדיין נאותה, ובמקרה שלא כך הדבר, לתקן את הערכת הסיכונים ולקבוע את האופי, העיתוי וההיקף של נוהלי ביקורת נוספים כדי לתת מענה לסיכונים שהוערכו.

א.24 רואה החשבון המבקר עשוי לשקול האם פרישה מההתקשרות נחוצה כאשר מתעוררים אצלו חששות לגבי הכשירות, היושרה, הערכים האתיים או הרצינות (diligence) של הדירקטוריון ו/או ההנהלה, או לגבי מחויבותם לעניינים אלה או אכיפתם על ידם, שעשויים להביאו למסקנה כי הסיכון למצג לא נכון בדוחות הכספיים הוא כזה שאינו מאפשר לערוך ביקורת. זאת, אלא אם הדירקטוריון ו/או ההנהלה נקטו בצעדים מתקנים שהניחו את דעתו של רואה החשבון המבקר^{15,16}. עם זאת, צעדים כאמור עשויים שלא להספיק כדי לאפשר לרואה החשבון המבקר לתת חוות דעת בלתי מסויגת. בבואו להחליט האם פרישה מההתקשרות היא נחוצה, עשוי רואה החשבון המבקר לבקש ייעוץ משפטי. תקן ביקורת

¹⁴ בישות קטנה (כהגדרתה בסעיף 7 לתקן ביקורת זה) ייתכן כי אותם גורמים (ולעיתים אף אדם אחד בלבד) מכהנים הן בתפקיד בהנהלה והן בתפקיד בדירקטוריון, לרבות כיו"ר (כגון בעלים-מנהל). כך שהגורמים המופקדים על בקרת העל הינם אותם גורמים אשר מספקים את ההצהרות בכתב. במצבים כאלה, ההצהרה בכתב תיחשב כתקשורת.

¹⁵ בישות קטנה (כהגדרתה בסעיף 7 לתקן ביקורת זה) ייתכן כי אותם גורמים (ולעיתים אף אדם אחד בלבד) מכהנים הן בתפקיד בהנהלה והן בתפקיד בדירקטוריון (כגון בעלים מנהל). לפיכך, במצבים כאלה, כאשר לרואה החשבון המבקר ישנם חששות כמתואר בסעיף א.24 לתקן זה, אין משמעות לפנייה לדירקטוריון על מנת לנקוט בצעדים מתקנים, ולכן רואה החשבון המבקר יוכל לשקול לפרוש מההתקשרות גם ללא ציפייה שהדירקטוריון ינקוט בצעדים מתקנים.

¹⁶ כלל 16 מכללי ההתנהגות המקצועית של הלשכה מספק הנחיות לגבי תקשורת בין רואה החשבון המבקר המחליף ורואה החשבון המבקר המוחלף.

(ישראל) 705 בדבר "דוח רואה חשבון מבקר הכולל שינוי מהנוסח האחיד" קובע כי לא תהיה זו גישה הולמת של רואה חשבון מבקר אם יתפטר מתפקידו, במקום להסתייג, לתת חוות דעת שלילית או להימנע, כאשר הנסיבות מחייבות זאת.¹⁷

25.א תקן ביקורת (ישראל) 230 בדבר "תיעוד ביקורת" מחייב את רואה החשבון המבקר לתעד עניינים משמעותיים שעלו במהלך הביקורת, המסקנות שהוסקו לגביהם, ושיקולי דעת מקצועיים משמעותיים שהופעלו בהסקת המסקנות¹⁸. יתכן שרואה החשבון המבקר זיהה בעיות משמעותיות בנוגע לכשירות, היושרה, הערכים האתיים או הרצינות (diligence) של הדירקטוריון ו/או ההנהלה, או לגבי מחויבותם לעניינים אלה או אכיפתם על ידם, אך הגיע למסקנה שלמרות זאת ההצהרות בכתב מהימנות. במקרה כזה, עניין משמעותי זה יתועד בהתאם לתקן ביקורת (ישראל) 230.

הימנעות ממתן חוות דעת בשל הצהרות בכתב לגבי חובות הדירקטוריון וההנהלה (ר' סעיף 20)

26.א כפי שמוסבר בסעיף א.7, רואה החשבון המבקר אינו מסוגל לשפוט רק על בסיס ראיות ביקורת אחרות אם הדירקטוריון וההנהלה אמנם מילאו את החובות המצוינות בסעיפים 10, 11, 11 ו-11ב. לכן, אם, כפי שמתואר בסעיף 20(א), רואה החשבון המבקר מגיע למסקנה שההצהרות בכתב ביחס לעניינים אלה אינן מהימנות, או אם הדירקטוריון וההנהלה אינם נותנים את ההצהרות בכתב האמורות, רואה החשבון המבקר אינו יכול להשיג ראיות ביקורת נאותות. ההשפעות האפשריות על הדוחות הכספיים של אי-יכולת כאמור אינן מוגבלות לרכיבים, חשבונות או פריטים ספציפיים בדוחות הכספיים ולכן הן מהותיות עד כדי כך שבהתאם לתקן ביקורת (ישראל) 705 בדבר "דוח רואה חשבון מבקר הכולל שינוי מהנוסח האחיד" רואה החשבון המבקר נדרש להימנע ממתן חוות דעת על הדוחות הכספיים¹⁹. כמו כן, במקרים מיוחדים, רואה החשבון המבקר עשוי גם לשקול פרישה מההתקשרות. בבואו להחליט האם פרישה מההתקשרות היא נחוצה, עשוי רואה החשבון

¹⁷ ר' תקן ביקורת (ישראל) 705 בדבר "דוח רואה חשבון מבקר הכולל שינוי מהנוסח האחיד", סעיף 25.

¹⁸ ר' תקן ביקורת (ישראל) 230 בדבר "תיעוד ביקורת", סעיפים 8(ג) ו-10.

¹⁹ ר' תקן ביקורת (ישראל) 705 בדבר "דוח רואה חשבון מבקר הכולל שינוי מהנוסח האחיד" סעיף 20.

המבקר לבקש ייעוץ משפטי. תקן ביקורת (ישראל) 705 קובע כי לא תהיה זו גישה הולמת של רואה חשבון מבקר אם יתפטר מתפקידו, במקום להסתייג, לתת חוות דעת שלילית או להימנע, כאשר הנסיבות מחייבות זאת.²⁰

27.א. הצהרה בכתב ששונתה לעומת זו שנדרשה על ידי רואה החשבון המבקר אין פירושה בהכרח שהדירקטוריון וההנהלה לא נתנו את ההצהרה בכתב. עם זאת, הסיבה שבבסיס שינוי כאמור עשויה להשפיע על חוות הדעת בדוח רואה החשבון המבקר. לדוגמה:

- ההצהרה בכתב על כך שהדירקטוריון וההנהלה מילאו את חובתם להכנת הדוחות הכספיים בהתאם למסגרת הדיווח הכספי המתאימה עשויה לכלול אי-קיום מהותי של הרואה מסוימת מהוראות המסגרת האמורה. הדרישה בסעיף 20 אינה חלה במקרה זה, מאחר שרואה החשבון המבקר הגיע למסקנה שניתנו הצהרות בכתב מהימנות. למרות זאת, רואה החשבון המבקר נדרש לשקול את ההשפעה של אי הקיום האמור על חוות הדעת בדוח רואה החשבון המבקר בהתאם לתקן ביקורת (ישראל) 705 בדבר "דוח רואה חשבון מבקר הכולל שינוי מהנוסח האחיד".
- ההצהרה בכתב על חובות הדירקטוריון וההנהלה להעמיד לרשות רואה החשבון המבקר את כל המידע הרלוונטי כמוסכם בתנאי ההתקשרות לעריכת ביקורת עשויה לציין כי, פרט למידע שהושמד בשריפה, הם נתנו לרואה החשבון המבקר את המידע האמור. הדרישה בסעיף 20 אינה חלה במקרה זה מאחר שרואה החשבון המבקר הגיע למסקנה שניתנו הצהרות בכתב מהימנות. למרות זאת, רואה החשבון המבקר נדרש לשקול את ההשפעות האפשריות על חוות הדעת בדוח רואה החשבון המבקר בהתאם לתקן ביקורת (ישראל) 705.

²⁰ ר' תקן ביקורת (ישראל) 705 בדבר "דוח רואה חשבון מבקר הכולל שינוי מהנוסח האחיד", סעיף 25.

**נספח 1 - רשימת תקני ביקורת המכילים דרישות להצהרות
בכתב (ר' סעיף 2)**

רשימת תקני ביקורת המכילים דרישות להצהרות בכתב

נספח זה מפרט סעיפים בתקני ביקורת אחרים המחייבים הצהרות בכתב על עניינים ספציפיים. הרשימה אינה תחליף להתייחסות להוראות ולהנחיות יישום ודברי הסבר אחרים בתקני הביקורת.

- תקן ביקורת (ישראל) 210 בדבר "מכתב התקשרות לביצוע ביקורת של דוחות כספיים", סעיפים 6(ב), 6(ז) ו- 6(יד).
- נספח בתקן ביקורת (ישראל) 210 בדבר "מכתב התקשרות לביצוע ביקורת של דוחות כספיים", סעיפים 1.2, 1.6 ו- 1.10.
- תקן ביקורת (ישראל) 240 בדבר "אחריות המבקר לשקול אפשרות קיומה של תרמית במסגרת ביקורת של דוחות כספיים", סעיפים 90 (ג) ו- 91.
- תקן ביקורת (ישראל) 450 בדבר "הערכת ההשפעה של הצגות מוטעות שזוהו במהלך הביקורת", סעיף 14.
- תקן ביקורת (ישראל) בדבר 500 "ראיות ביקורת", סעיף 34.
- תקן ביקורת (ישראל) 501 בדבר "ראיות ביקורת - שיקולים נוספים לגבי פריטים מסוימים", סעיף 25א.
- תקן ביקורת (ישראל) 540 בדבר "ביקורת אומדנים בחשבונאות", סעיפים 24א-24ג.
- תקן ביקורת (ישראל) 545 בדבר "ביקורת המדידה והגילוי של שווי הוגן", סעיף 63.
- תקן ביקורת (ישראל) 550 בדבר "נוהלי ביקורת לגבי עסקאות עם צדדים קשורים", סעיפים 12.1 ו- 16.
- תקן ביקורת (ישראל) 560 בדבר "אירועים לאחר תאריך המאזן או לאחר תאריך דוח רואה החשבון המבקר (SUBSEQUENT EVENTS)", סעיף 9.
- תקן ביקורת (ישראל) 690 בדבר "עקרונות יסוד בעבודת ביקורת

משותפת", סעיף 14.

□ תקן ביקורת (ישראל) 710 בדבר "התייחסות המבקר לדוחות כספיים השוואתיים", סעיף 12.א.

□ תקן ביקורת (ישראל) 910 בדבר "ביקורת של בקרה פנימית על דיווח כספי המשולבת עם ביקורת של דוחות כספיים" – סעיף 14.

נספח 2 - דוגמאות של מכתבי הצהרה (ר' סעיף א.21)

דוגמה של מכתב הצהרה של הדירקטוריון

המכתב לדוגמה שלהלן כולל הצהרות בכתב הנדרשות על ידי תקן ביקורת זה ותקני ביקורת אחרים החלים על ביקורות של דוחות כספיים לתקופות המסתיימות ביום 31 בדצמבר 2017 או לאחר מכן. דוגמה זו מניחה כי מסגרת הדיווח הכספי המתאימה היא כללי חשבונאות מקובלים בישראל (Israeli GAAP) או כללי דיווח כספי בינלאומיים (IFRS)²¹, כי לא קיים ספק משמעותי בדבר יכולתה של הישות להמשיך כעסק חי (כמשמעותו בתקן ביקורת (ישראל) 570 בדבר "העסק החי"), וכי לא קיימים חריגים להצהרות בכתב שהתבקשו. אם קיימים חריגים, יש צורך לערוך שינויים בהצהרות כדי לשקף את החריגים.

[מעשתה הפנייה לכללי חשבונאות מקובלים בישראל או IFRS]

(שם הישות)

(לכבוד רואה החשבון המבקר)

(תאריך)

מכתב הצהרה זה ניתן בקשר לביקורת שערכתם על הדוחות הכספיים של חברת _____ (להלן - החברה), הכוללים את הדוחות על המצב הכספי לימים 31 בדצמבר 20X2 ו-20X1, ואת דוחות רווח והפסד, הדוחות על

²¹ ככל שמסגרת הדיווח הכספי המתאימה שונה מכללי חשבונאות מקובלים בישראל (Israeli GAAP) או כללי דיווח כספי בינלאומיים (IFRS), יש לבצע את ההתאמות המתחייבות.

הרווח הכולל²², הדוחות על השינויים בהון העצמי²³ והדוחות על תזרימי מזומנים²⁴ לכל אחת מהשנים שהסתיימו באותם תאריכים, לשם מתן חוות דעת אם הדוחות הכספיים משקפים באופן נאות²⁵, מכל הבחינות המהותיות, בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים בישראל (Israeli GAAP)²⁶.

[כאשר הדיווח הוא בהתאם לכללי דיווח כספי בינלאומיים (IFRS) הפסקה הראשונה תהיה כדלקמן:

מכתב הצהרה זה ניתן בקשר לביקורת שערכתם על הדוחות הכספיים של חברת _____ (להלן - החברה), הכוללים את הדוחות על המצב הכספי לימים 31 בדצמבר 20X2 ו-20X1, ואת דוחות רווח או הפסד, הדוחות על הרווח הכולל²⁷, הדוחות על השינויים בהון והדוחות על תזרימי מזומנים לכל אחת מהשנים שהסתיימו באותם תאריכים, לשם מתן חוות דעת אם הדוחות הכספיים משקפים באופן נאות^{25,26}, מכל הבחינות

²² כאשר דוחות רווח והפסד אינם מוצגים בנפרד מהדוחות על הרווח הכולל, המלים "דוחות רווח והפסד" תימחקנה (ר' סעיף 61 בתקן חשבונאות 34).
²³ כאשר ישות מכינה דוחות כספיים לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל (Israeli GAAP) ומציגה דוחות רווח והפסד ועודפים חלף הצגת דוחות על הרווח הכולל ודוחות על השינויים בהון העצמי (כמתאפשר לפי סעיף 8 לתקן חשבונאות מספר 34), אזי במקום "דוחות רווח והפסד, הדוחות על הרווח הכולל, הדוחות על השינויים בהון העצמי" יבוא "דוחות רווח והפסד ועודפים".
²⁴ במידה ודוחות תזרימי מזומנים נכללו בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים בישראל (Israeli GAAP).
²⁵ נוסח זה מתייחס למסגרת דיווח כספי שהיא מסגרת של הצגה נאותה ולא מסגרת של קיום הוראות (ר' תקן ביקורת (ישראל) 200 בדבר "מטרות ראשיות של רואה החשבון המבקר ועריכת ביקורת בהתאם לתקני ביקורת מקובלים בישראל, סעיפים 13(ט)-(י)).
²⁶ שמות הדוחות הכספיים שנעשה בהם שימוש בנספח הדגמה זה עשויים להיות שונים מאלה שנעשה בהם שימוש בפועל. כאשר זהו המצב, יש לבצע את ההתאמות הנדרשות.
²⁷ כאשר דוחות רווח והפסד אינם מוצגים בנפרד מהדוחות על הרווח הכולל, אזי במקום המלים "דוחות רווח או הפסד, הדוחות על הרווח הכולל" יבוא "דוחות רווח או הפסד ורווח כולל אחר" (ר' סעיף 10A בתקן חשבונאות בינלאומי IAS 1).

המהותיות, בהתאם לכללי דיווח כספי בינלאומיים (IFRS)^{28,29}.

[נערכו שתי פסקאות מבוא - אחת לפי תקינה ישראלית והשנייה לפי IFRS - בהתאם לשמות הדוחות הרלוונטיים לכל מסגרת דיווח.]

הננו לאשר כי :

דוחות כספיים

- מילאנו את חובותינו, כפי שנקבעו בתנאי ההתקשרות לעריכת ביקורת מתאריך _____, להכנה ולהצגה נאותה של הדוחות הכספיים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים בישראל (Israeli GAAP)/כללי דיווח כספי בינלאומיים (IFRS)/למסגרת הדיווח הכספי המתאימה³⁰.
- הנחות משמעותיות ששימשו אותנו בעריכת אומדנים בחשבונאות, רבות אלה הנמדדים בשווי הוגן, הן סבירות³¹.
- יתרות ועסקאות עם צדדים קשורים טופלו כראוי וניתן להם גילוי נאות בהתאם להוראות של כללי חשבונאות מקובלים בישראל (Israeli GAAP)/כללי דיווח כספי בינלאומיים (IFRS)³².

²⁸ ככל שמדובר בישות שמדווחת, לדוגמה, בהתאם לתקנות ניירות ערך, יש לעדכן את תקופות ההשוואה וכן את ההתייחסות למסגרת הדיווח הכספי המתאימה כך שהיא תתייחס, לדוגמה, לתקנות ניירות ערך. כמו כן, יש להוסיף במידת הצורך פסקאות רלוונטיות לעניין הצהרות בדבר אפקטיביות הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי. כך גם לגבי דרישות רגולטוריות אחרות, כגון הוראות המפקח על הבנקים.

²⁹ בישות שמציגה דוח נפרד ("סולו"), דוח פרופורמה או דוחות רלוונטיים אחרים, יש להתאים את הנוסח כך שיובהר שההצהרה בכתב מתייחסת גם לדוחות אלה.

³⁰ ר' סעיף 10 לתקן ביקורת זה

³¹ ר' תקן ביקורת (ישראל) 540 בדבר "ביקורת אומדנים בחשבונאות", סעיף 24 א

³² ר' תקן ביקורת (ישראל) 550 בדבר "נוהלי ביקורת לגבי עסקאות עם צדדים קשורים", סעיף 16.

- נערכה התאמה או ניתן גילוי לגבי כל האירועים שאירעו לאחר תאריך הדוחות הכספיים ועד תאריך החתימה עליהם, שלגביהם כללי חשבונאות מקובלים בישראל (Israeli GAAP)/כללי דיווח כספי בינלאומיים (IFRS) מחייבים התאמה או מתן גילוי³³.
- ההשפעות של הצגות מוטעות שלא תוקנו אינן מהותיות, הן בנפרד והן במצטבר, לדוחות הכספיים בכללותם. רשימה של הצגות מוטעות שלא תוקנו מצורפת למכתב הצהרה זה³⁴.
- לא אירעו ולא התגלו בתקופת הדיווח או לאחריה עד לתאריך החתימה על הדוחות הכספיים אירועים המעידים על קשיים אפשריים בהמשך פעילותה של החברה המעמידים בספק משמעותי את יכולתה להמשיך בפעילותה כעסק חי³⁵.

מידע שניתן

- העמדנו לרשותכם:
 - גישה לכל המידע, שלגביו אנו מודעים כי הוא רלוונטי להכנה ולהצגה נאותה של הדוחות הכספיים, כגון: רשומות, מסמכים ועניינים אחרים³⁶;
 - מידע נוסף שביקשתם מאתנו לצורך הביקורת³⁶; וכן
 - גישה בלתי מוגבלת לאנשים בתוך החברה שמהם קבעתם שנחוץ להשיג ראיות ביקורת³⁷.
- כל העסקאות נרשמו ברשומות החשבונאיות וקיבלו ביטוי בדוחות הכספיים³⁸.

³³ ר' תקן ביקורת (ישראל) 560 בדבר "אירועים לאחר תאריך המאזן או לאחר תאריך דוח רואה החשבון המבקר - (SUBSEQUENT EVENTS)" סעיף 9

³⁴ ר' תקן ביקורת (ישראל) 450 בדבר "הערכת ההשפעה של הצגות מוטעות שזוהו במהלך הביקורת", סעיף 14.

³⁵ ר' סעיף 11א לתקן ביקורת זה.

³⁶ ר' סעיף 11א (א) לתקן ביקורת זה.

³⁷ ר' סעיף 6 (ד) (iii) לתקן ביקורת (ישראל) 210 בדבר "מכתב התקשרות לביצוע ביקורת של דוחות כספיים".

³⁸ ר' סעיף 11ב (ב) לתקן ביקורת זה.

- הבאנו לידיעתכם את תוצאות הערכתנו של הסיכון שקיימת הצגה מוטעית מהותית בדוחות הכספיים כתוצאה מתרמית³⁹.
- הבאנו לידיעתכם כל מידע שאנו מודעים לקיומו לגבי כל תרמית או חשד לתרמית המשפיעים על החברה ושה מעורבים⁴⁰:
 - חברי הדירקטוריון ו/או ההנהלה ;
 - עובדים המכהנים בתפקידים משמעותיים בתחום הבקרה הפנימית ; או
 - אחרים – כאשר לתרמית עלולה להיות השפעה מהותית על הדוחות הכספיים.
- הבאנו לידיעתכם כל מידע ביחס לטענות כלשהן לתרמית, או חשד לתרמית, המשפיעות על הדוחות הכספיים של החברה אשר דווחו על ידי עובדים, עובדים לשעבר, אנליסטים, גופים מפקחים או אחרים⁴¹.
- הבאנו לידיעתכם את כל המקרים הידועים של אי קיום או חשד לאי קיום הוראות חוק ורגולציה אשר את השפעותיהם יש לשקול בעת ההכנה של הדוחות הכספיים⁴².
- הבאנו לידיעתכם את זהותם של הצדדים הקשורים של החברה ואת כל היתרות והעסקאות עם צדדים קשורים שאנו מודעים להם⁴³.

[דירקטור (בעדיפות ליו"ר הדירקטוריון) שהוסמך לחתום בשם הדירקטוריון]⁴⁴

³⁹ ר' סעיף 90(ב) לתקן ביקורת (ישראל) 240 בדבר "אחריות המבקר לשקול אפשרות קיומה של תרמית במסגרת ביקורת של דוחות כספיים".

⁴⁰ ר' סעיף 90 (ג) לתקן ביקורת (ישראל) 240 בדבר "אחריות המבקר לשקול אפשרות קיומה של תרמית במסגרת ביקורת של דוחות כספיים".

⁴¹ ר' סעיף 90 (ד) לתקן ביקורת (ישראל) 240 בדבר "אחריות המבקר לשקול אפשרות קיומה של תרמית במסגרת ביקורת של דוחות כספיים".

⁴² ר' סעיף 17 לתקן ביקורת (ישראל) 250 בדבר "התייחסות להוראות חוק ורגולציה במסגרת ביקורת של דוחות כספיים".

⁴³ ר' סעיף 12.1 לתקן ביקורת (ישראל) 550 בדבר "נוהלי ביקורת לגבי עסקאות עם צדדים קשורים".

⁴⁴ ההצהרות בכתב לרואה החשבון המבקר יאושרו בדירקטוריון, כחלק מתהליך אישור הדוחות הכספיים, וייחתמו בשם הדירקטוריון בידי דירקטור שהוסמך לכך על ידי הדירקטוריון (בעדיפות ליו"ר הדירקטוריון).

דוגמה של מכתב הצהרה של הגורמים שהוסמכו לחתום על הדוחות
הכספיים

המכתב לדוגמה שלהלן כולל הצהרות בכתב הנדרשות על ידי תקן ביקורת זה ותקני ביקורת אחרים החלים על ביקורות של דוחות כספיים לתקופות המסתיימות ביום 31 בדצמבר 2017 או לאחר מכן. דוגמה זו מניחה כי מסגרת הדיווח הכספי המתאימה היא כללי חשבונאות מקובלים בישראל (Israeli GAAP) או כללי דיווח כספי בינלאומיים (IFRS)⁴⁵, כי לא קיים ספק משמעותי בדבר יכולתה של הישות להמשיך כעסק חי (כמשמעותו בתקן ביקורת (ישראל) 570 בדבר "העסק החי"), וכי לא קיימים חריגים להצהרות בכתב שהתבקשו. אם קיימים חריגים, יש צורך לערוך שינויים בהצהרות כדי לשקף את החריגים.

[נעשתה הפנייה לכללי חשבונאות מקובלים בישראל או IFRS]

(שם הישות)

(לכבוד רואה החשבון המבקר)

(תאריך)

מכתב הצהרה זה ניתן בקשר לביקורת שערכתם על הדוחות הכספיים של חברת _____ (להלן - החברה), הכוללים את הדוחות על המצב הכספי לימים 31 בדצמבר 20X2 ו-20X1, ואת דוחות רווח והפסד, הדוחות על

⁴⁵ ככל שמסגרת הדיווח הכספי המתאימה שונה מכללי חשבונאות מקובלים בישראל (Israeli GAAP) או כללי דיווח כספי בינלאומיים (IFRS), יש לבצע את ההתאמות המתחייבות.

הרווח הכולל⁴⁶, הדוחות על השינויים בהון העצמי⁴⁷ והדוחות על תזרימי מזומנים⁴⁸ לכל אחת מהשנים שהסתיימו באותם תאריכים, לשם מתן חוות דעת אם הדוחות הכספיים משקפים באופן נאות⁴⁹, מכל הבחינות המהותיות, בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים בישראל (Israeli GAAP)⁵⁰.

נכאשר הדיווח הוא בהתאם לכללי דיווח כספי בינלאומיים (IFRS) הפסקה הראשונה תהיה כדלקמן:

מכתב הצהרה זה ניתן בקשר לביקורת שערכתם על הדוחות הכספיים של חברת _____ (להלן - החברה), הכוללים את הדוחות על המצב הכספי לימים 31 בדצמבר 20X2 ו-20X1, ואת דוחות רווח או הפסד, הדוחות על הרווח הכולל⁵¹, הדוחות על השינויים בהון והדוחות על תזרימי מזומנים לכל אחת מהשנים שהסתיימו באותם תאריכים, לשם מתן חוות דעת אם הדוחות הכספיים משקפים באופן נאות⁴⁹, מכל הבחינות

⁴⁶ כאשר דוחות רווח והפסד אינם מוצגים בנפרד מהדוחות על הרווח הכולל, המלים "דוחות רווח והפסד" תימחקנה (ר' סעיף 61 בתקן חשבונאות 34).

⁴⁷ כאשר ישות מכינה דוחות כספיים לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל (Israeli GAAP) ומציגה דוחות רווח והפסד ועודפים חלף הצגת דוחות על הרווח הכולל ודוחות על השינויים בהון העצמי (כמתאפשר לפי סעיף 8 לתקן חשבונאות מספר 34), אזי במקום "דוחות רווח והפסד, הדוחות על הרווח הכולל, הדוחות על השינויים בהון העצמי" יבוא "דוחות רווח והפסד ועודפים".

⁴⁸ במידה ודוחות תזרימי מזומנים נכללו בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים בישראל (Israeli GAAP).

⁴⁹ נוסח זה מתייחס למסגרת דיווח כספי שהיא מסגרת של הצגה נאותה ולא מסגרת של קיום הוראות (ר' תקן ביקורת (ישראל) 200 בדבר "מטרות ראשיות של רואה החשבון המבקר בעריכת ביקורת בהתאם לתקני ביקורת מקובלים בישראל", סעיפים 13(ט)-(י)).

⁵⁰ שמות הדוחות הכספיים שנעשה בהם שימוש בנספח הדגמה זה עשויים להיות שונים מאלה שנעשה בהם שימוש בפועל. כאשר זהו המצב, יש לבצע את ההתאמות הנדרשות.

⁵¹ כאשר דוחות רווח והפסד אינם מוצגים בנפרד מהדוחות על הרווח הכולל, אזי במקום המלים "דוחות רווח או הפסד, הדוחות על הרווח הכולל" יבוא "דוחות רווח או הפסד ורווח כולל אחר" (ר' סעיף 10A בתקן חשבונאות בינלאומי IAS 1).

המהותיות, בהתאם לכללי דיווח כספי בינלאומיים (IFRS)^{52,53}.

נערכו שתי פסקאות מבוא - אחת לפי תקינה ישראלית והשנייה לפי IFRS - בהתאם לשמות הדוחות הרלוונטיים לכל מסגרת דיווח. הננו לאשר כי:

דוחות כספיים

- מילאנו את חובותינו, כפי שנקבעו בתנאי ההתקשרות לעריכת ביקורת מתאריך _____, להכנה ולהצגה נאותה של הדוחות הכספיים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים בישראל (Israeli GAAP)/כללי דיווח כספי בינלאומיים (IFRS)/למסגרת הדיווח הכספי המתאימה⁵⁴.
- ידוע לנו, כי האחריות לדוחות הכספיים חלה עלינו⁵⁵.
- ידוע לנו, שביקורת כוללת בדיקה מדגמית של ראיות התומכות בסכומים ובמידע שבדוחות הכספיים, בחינה של כללי החשבונאות שיושמו ושל האומדנים המשמעותיים שנעשו על ידנו וכן הערכת נאותות ההצגה בדוחות הכספיים בכללותה. כמו כן, ידוע לנו שבשל האופי המדגמי של הביקורת ומגבלות מובנות אחרות שלה, יחד עם המגבלות המובנות של כל מערכת הבקרה ודיווח, קיים סיכון שאינו ניתן למניעה כי הצגה מוטעית מהותית בדוחות הכספיים לא התגלתה, על אף שהביקורת תוכננה ובוצעה כנאות בהתאם לתקני ביקורת מקובלים בישראל⁵⁵.
- ידוע לנו, שביקורת דוחות כספיים איננה מהווה חקירה שמטרתה לחשוף תרמית אפשרית (לרבות הונאה, מעילה, זיוף, הסתרה

⁵² ככל שמדובר בישות שמדווחות, לדוגמה, בהתאם לתקנות ניירות ערך, יש לעדכן את תקופות ההשוואה וכן את ההתייחסות למסגרת הדיווח הכספי המתאימה כך שהיא תתייחס, לדוגמה, לתקנות ניירות ערך. כך גם לגבי דרישות רגולטוריות אחרות, כגון הוראות המפקח על הבנקים.

⁵³ בישות שמציגה דוח נפרד ("סולו"), דוח פרופורמה או דוחות רלוונטיים אחרים, יש להתאים את הנוסח כך שיובהר שההצהרה בכתב מתייחסת גם לדוחות אלה.

⁵⁴ ר' סעיף 10 לתקן ביקורת זה

⁵⁵ ר' סעיף 6(ה) ו-ו(ו) לתקן ביקורת (ישראל) 210 בדבר "מכתב התקשרות לביצוע ביקורת של דוחות כספיים".

וכיוצ"ב) ואיננה כוללת אמצעים, שיטות ונהלים ספציפיים המשמשים בחקירה שכזו וכן העובדה כי הסיכון שלא תתגלה הצגה מוטעית מהותית בדוחות הכספיים עקב תרמית גדול אף יותר מהסיכון שלא תתגלה הצגה מוטעית מהותית עקב טעות⁵⁶.

- ידוע לנו כי האחריות לקיים בקרה פנימית, אשר אנו קובעים שהיא נחוצה על מנת לאפשר הכנת דוחות כספיים שלא תהיה בהם הצגה מוטעית מהותית, בין עקב טעות ובין עקב תרמית, חלה עלינו⁵⁷.
- ידוע לנו כי האחריות לתכנון וליישום של בקרה פנימית למניעתן וזיהוין של תרמיות חלה עלינו⁵⁸.
- המדיניות החשבונאית שאומצה ויושמה בדוחות הכספיים הינה נאותה⁵⁹.
- הנחות משמעותיות ששימשו אותנו בעריכת אומדנים בחשבונאות, לרבות אלה הנמדדים בשווי הוגן, הן סבירות⁶⁰.
- תהליכי המדידה, לרבות הנחות ומודלים קשורים, שנעשה בהם שימוש על ידינו בקביעת אומדנים בחשבונאות בהקשר של כללי חשבונאות מקובלים בישראל (Israeli GAAP) / כללי דיווח כספי בינלאומיים (IFRS), הינם נאותים והם יושמו באופן עקבי⁶¹.
- יתרות ועסקאות עם צדדים קשורים טופלו כראוי וניתן להם גילוי נאות בהתאם להוראות של כללי חשבונאות מקובלים בישראל (Israeli GAAP) / כללי דיווח כספי בינלאומיים (IFRS)⁶¹⁺.
- עסקאות שבוצעו עם [צד קשור] אינן כוללות הסכמים צדדיים שלא ניתן להם גילוי⁶¹⁺.

⁵⁶ ר' סעיף 6 (ז) לתקן ביקורת (ישראל) 210 בדבר "מכתב התקשרות לביצוע ביקורת של דוחות כספיים".

⁵⁷ ר' סעיף 10 (בהערת שוליים 7) לתקן ביקורת זה.

⁵⁸ ר' סעיף 90(א) לתקן ביקורת (ישראל) 240 בדבר "אחריות המבקר לשקול אפשרות קיומה של תרמית במסגרת ביקורת של דוחות כספיים".

⁵⁹ ר' סעיף 111 (א) לתקן ביקורת זה.

⁶⁰ ר' תקן ביקורת (ישראל) 540 בדבר "ביקורת אומדנים בחשבונאות", סעיף 24א.

⁶¹ ר' תקן ביקורת (ישראל) 550 בדבר "נוהלי ביקורת לגבי עסקאות עם צדדים קשורים", סעיף 16.

- נערכה התאמה או ניתן גילוי לגבי כל האירועים שאירעו לאחר תאריך הדוחות הכספיים ועד תאריך החתימה עליהם, שלגביהם כללי חשבונאות מקובלים בישראל (Israeli GAAP)/כללי דיווח כספי בינלאומיים (IFRS) מחייבים התאמה או מתן גילוי⁶².
- ההשפעות של הצגות מוטעות שלא תוקנו אינן מהותיות, הן בנפרד והן במצטבר, לדוחות הכספיים בכללותם. רשימה של הצגות מוטעות שלא תוקנו מצורפת למכתב הצהרה זה⁶³.
- ההשפעות של כל ההליכים המשפטיים והתביעות הקיימות או הפוטנציאליות טופלו וניתן להן גילוי, בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים בישראל (Israeli GAAP)/כללי דיווח כספי בינלאומיים (IFRS)⁶⁴.
- לא אירעו ולא התגלו בתקופת הדיווח או לאחריה עד לתאריך החתימה על הדוחות הכספיים אירועים המעידים על קשיים אפשריים בהמשך פעילותה של החברה המעמידים בספק משמעותי את יכולתה להמשיך בפעילותה כעסק חי⁶⁵.

[דוגמאות להצהרות נוספות הנדרשות בהתאם לנסיבות]:

- אנו מאשרים ביחס להצגה מחדש [תיאור ההצגה מחדש] שבוצעה כדי לתקן הצגה מוטעית מהותית בדוחות הכספיים לתקופה הקודמת [תיאור ההשפעה של ההצגה מחדש על המידע ההשוואתי], כי ההצגה מחדש הינה נאותה⁶⁶.
- למיטב ידיעתנו ואמונתנו, לאחר שערכנו את הבירורים הדרושים על

⁶² ר' תקן ביקורת (ישראל) 560 בדבר "אירועים לאחר תאריך המאזן או לאחר תאריך דוח רואה החשבון המבקר - (SUBSEQUENT EVENTS)", סעיף 9.

⁶³ ר' תקן ביקורת (ישראל) 450 בדבר "הערכת ההשפעה של הצגות מוטעות שזוהו במהלך הביקורת", סעיף 14.

⁶⁴ ר' סעיף 25א לתקן ביקורת (ישראל) 501 בדבר "ראיות ביקורת - שיקולים נוספים לגבי פריטים מסוימים".

⁶⁵ ר' סעיף 11א לתקן ביקורת זה.

⁶⁶ ר' סעיף 12א לתקן ביקורת (ישראל) 710 בדבר "התייחסות המבקר לדוחות כספיים השוואתיים".

מנת שיהיה בידינו כל הידע המתאים, ההפרשות האקטואריות⁶⁷ הנכללות בדוחות הכספיים הינן נאותות⁶⁸.

- במידת הצורך נכללו בדוחות הכספיים הפרשות נאותות לחוזים מכבידים או הפסדים העלולים להיווצר בביצוע התקשרויות של החברה, או מחמת אי-יכולתה לבצע התקשרויותיה⁶⁹.
- הבסיס לסתירת החזקה המתייחסת לשימוש בשווי הוגן שנקבעה בכללי חשבונאות מקובלים בישראל (Israeli GAAP) / כללי דיווח כספי בינלאומיים (IFRS), לגבי אותם אומדנים בחשבונאות שלא נמדדו בשווי הוגן או שלא ניתן לשווי ההוגן גילוי, הינו נאות⁷⁰.
- הגילויים הקשורים לאומדנים בחשבונאות הם שלמים ונאותים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים בישראל (Israeli GAAP) / כללי דיווח כספי בינלאומיים (IFRS)⁷¹.
- לא אירעו אירועים לאחר תאריך הדוחות הכספיים הדורשים התאמה של האומדנים בחשבונאות והגילויים שנכללים בדוחות הכספיים⁷¹⁷⁴.
- ההנחות שנעשה בהן שימוש באומדנים בחשבונאות ובגילויים משקפות באופן נאות את כוונתנו ויכולתנו לנקוט בדרכי פעולה מיוחדות בשם החברה⁷¹⁷⁴.

[כל עניין אחר שרואה החשבון המבקר סבור שמתאים, בהתאם לנסיבות⁷²].

⁶⁷ ר' דוגמאות נוספות בסעיף א.4 לתקן ביקורת זה.

⁶⁸ ר' סעיפים א.4-א.6 לתקן ביקורת זה.

⁶⁹ ר' סעיף א.10 לתקן ביקורת זה.

⁷⁰ ר' סעיף 24ג לתקן ביקורת (ישראל) 540 בדבר "ביקורת אומדנים בחשבונאות".

⁷¹ ר' סעיף 24ב לתקן ביקורת (ישראל) 540 בדבר "ביקורת אומדנים בחשבונאות".

⁷² ר' סעיף 13 לתקן ביקורת זה.

מידע שניתן ושלמות עסקאות ואירועים

- העמדנו לרשותכם :
 - גישה לכל המידע, שלגביו אנו מודעים כי הוא רלוונטי להכנה ולהצגה נאותה של הדוחות הכספיים, כגון : רשומות, מסמכים ועניינים אחרים⁷³ ;
 - מידע נוסף שביקשתם מאתנו לצורך הביקורת⁷³⁷³ ; וכן
 - העמדנו לרשותכם גישה בלתי מוגבלת וישירה לאנשים בחברה, ליועצים או מומחים חיצוניים של החברה וכן לגורמים המבצעים תפקידים בחברה בדרך של מיקור חוץ, שמהם קבעתם שנחוץ להשיג מידע ו/או ראיות ביקורת⁷⁴.
- העמדנו לרשותכם את כל הפרוטוקולים של אסיפות בעלי מניות, של ישיבות דירקטוריון וועדות הדירקטוריון ותרשומת של החלטות ודיונים משיבות שהתקיימו לא מכבר ושעבורן טרם הוכנו פרוטוקולים⁷⁵.
- הבאנו לידיעתכם את כל הליקויים בבקרה הפנימית שלהם אנו מודעים.⁷⁶
- הבאנו לידיעתכם שכל היתרות, העסקאות והאירועים נרשמו ברשומות החשבונאיות וקיבלו ביטוי נאות בדוחות הכספיים.⁷⁷
- הבאנו לידיעתכם את תוצאות הערכתנו של הסיכון שקיימת הצגה מוטעית מהותית בדוחות הכספיים כתוצאה מתרמית⁷⁸.
- הבאנו לידיעתכם כל מידע שאנו מודעים לקיומו לגבי כל תרמית או חשד לתרמית המשפיעים על החברה ושבה מעורבים⁷⁹ :
 - חברי הדירקטוריון ו/או ההנהלה ;

⁷³ ר' סעיף 11(א) לתקן ביקורת זה.

⁷⁴ ר' סעיף 6(ד)(iii) לתקן ביקורת (ישראל) 210 בדבר "מכתב התקשרות לביצוע ביקורת של דוחות כספיים".

⁷⁵ ר' סעיף 11ב(ב) לתקן ביקורת זה.

⁷⁶ ר' סעיף 11ב(ג) לתקן ביקורת זה.

⁷⁷ ר' סעיף 11ב(ד) לתקן ביקורת זה.

⁷⁸ ר' סעיף 90(ב) לתקן ביקורת (ישראל) 240 בדבר "אחריות המבקר לשקול אפשרות קיומה של תרמית במסגרת ביקורת של דוחות כספיים".

⁷⁹ ר' סעיף 90(ג) לתקן ביקורת (ישראל) 240 בדבר "אחריות המבקר לשקול אפשרות קיומה של תרמית במסגרת ביקורת של דוחות כספיים".

- עובדים המכהנים בתפקידים משמעותיים בתחום הבקרה הפנימית; או
- אחרים – כאשר לתרמית עלולה להיות השפעה מהותית על הדוחות הכספיים.
- הבאנו לידיעתכם כל מידע ביחס לטענות כלשהן לתרמית, או חשד לתרמית, המשפיעות על הדוחות הכספיים של החברה אשר דווחו על ידי עובדים, עובדים לשעבר, אנליסטים, גופים מפקחים או אחרים⁸⁰.
- הבאנו לידיעתכם את כל המקרים הידועים של אי קיום או חשד לאי קיום הוראות חוק ורגולציה אשר את השפעותיהם יש לשקול בעת ההכנה של הדוחות הכספיים⁸¹.
- הבאנו לידיעתכם את זהותם של הצדדים הקשורים של החברה ואת כל היתרות והעסקאות עם צדדים קשורים שאנו מודעים להם⁸².
- הבאנו לידיעתכם שכל הנכסים וההתחייבויות, לרבות התחייבויות תלויות, נכללו באופן נאות בדוחות הכספיים⁸³.
- הבאנו לידיעתכם שאין לנו תכניות העשויות להשפיע באופן מהותי על הערך בספרים או על סיווגם של נכסים והתחייבויות, שלא קיבלו ביטוי בדוחות הכספיים⁸⁴.

⁸⁰ ר' סעיף 90 (ד) לתקן ביקורת (ישראל) 240 בדבר "אחריות המבקר לשקול אפשרות קיומה של תרמית במסגרת ביקורת של דוחות כספיים".

⁸¹ ר' סעיף 111 ב (י) לתקן ביקורת זה

⁸² ר' סעיף 12.1 לתקן ביקורת (ישראל) 550 בדבר "נוהלי ביקורת לגבי עסקאות עם צדדים קשורים"

⁸³ ר' סעיף 111 ב(ה) לתקן ביקורת זה.

⁸⁴ ר' סעיף 111 ב (ו) לתקן ביקורת זה.

- לא הוטלו שעבודים על נכסי החברה, פרט לאלה שהובאו לידיעתכם, ואשר ניתן להם גילוי נאות בדוחות הכספיים⁸⁵.
- ברשותנו מסמכי בעלות נאותים בגין נכסי החברה⁸⁶.
- לא קיימות מגבלות על השימוש ביתרות מזומנים בבנקים או בנכסים אחרים, פרט לאלה שהובאו לידיעתכם, ואשר ניתן להם גילוי נאות בדוחות הכספיים⁸⁷.
- הבאנו לידיעתכם את כל ההליכים המשפטיים והתביעות הקיימות או הפוטנציאליות הידועות שאת השפעותיהן יש לשקול בהכנת הדוחות הכספיים/ החברה אינה צד להליכים משפטיים ותביעות קיימות לא כתובע ולא כנתבע, שאת השפעותיהן יש לשקול בהכנת הדוחות הכספיים/, ואין מתנהלים דיונים העלולים להסתיים בתביעה כאמור, /ולא קיבלנו כל ייעוץ משפטי בנוגע להליכים משפטיים או תביעות שלא הובאו לידיעתכם/⁸⁸ (מחק את המיותר)

⁸⁵ ר' סעיף 111 ב (ז) לתקן ביקורת זה.

⁸⁶ ר' סעיף 111 ב (ח) לתקן ביקורת זה.

⁸⁷ ר' סעיף 111 ב (ט) לתקן ביקורת זה.

⁸⁸ ר' סעיף 25א לתקן ביקורת (ישראל) 501 בדבר "ראיות ביקורת - שיקולים נוספים לגבי פריטים מסוימים.

[דוגמאות לעניינים נוספים שיכולים להיכלל בחלק זה⁸⁹]:

- הבאנו לידיעתכם את כל ההודעות שהתקבלו מרשויות רגולטוריות בנוגע לדיווח הכספי⁸⁹⁸⁹.
- הבאנו לידיעתכם את כל המידע בדבר הפרה של אמות מידה פיננסיות הנוגעות לחוב של החברה⁸⁹⁸⁹.

[כל עניין אחר שרואה החשבון המבקר סבור שמתאים, בהתאם לנסיבות⁹⁰].

[יו"ר הדירקטוריון]⁹¹

[שם המנהל הכללי ותארו]⁹¹⁹¹

[שם נושא המשרה הבכיר ביותר בתחום הכספים ותארו]⁹¹⁹¹

⁸⁹ ר' סעיף א.11 לתקן ביקורת זה.

⁹⁰ ר' סעיף 13 לתקן ביקורת זה.

⁹¹ לעניין זהות החותמים, ר' סעיף 9 וסעיפים א.2-א.6 לתקן ביקורת זה.